

PRAVA NACIONALNIH MANJINA U UKRAJINI – USKLAĐENOST NACIONALNOG PRAVNOG UREĐENJA S MEĐUNARODNOPRAVNIM OKVIROM

Marin Milevoj

student 3. godine Sveučilišnog integriranog prijediplomskog
i diplomskog studija Pravo, Pravnog fakulteta Osijek
E-adresa: mmilevoj@pravos.hr

Stručni članak
UDK 342.724(477)
Rad primljen 25. siječnja 2024.

Sažetak

Prava nacionalnih manjina u Ukrajini nedavno su stavljena u fokus zbog ruske invazije i ukrajinskih aspiracija prema članstvu u Europskoj uniji. Ovaj rad istražuje ispunjava li Ukrajina svoje međunarodnopravne obveze u sferi zaštite prava nacionalnih manjina. Prvi dio rada fokusira se na izlaganje relevantnih normi međunarodnog prava usvojenih na razini Ujedinjenih naroda i najvažnijih regionalnih međunarodnih organizacija, poput Vijeća Europe i OEES-a. Zatim slijedi pregled izabranog zakonodavstva Ukrajine, posebno Zakona Ukrajine o obrazovanju, Zakona Ukrajine o potpori funkcioniranja ukrajinskog jezika kao državnog jezika i Zakona o nacionalnim manjinama (zajednicama). Usporedbom međunarodnih i nacionalnih pravnih normi, zajedno s mišljenjima Venecijanske komisije, dolazi se do zaključka o razini prava nacionalnih manjina u Ukrajini i ispunjavanja europskog pravnog okvira i postavljenih standarda u tome području. Za kraj se spominju specifični problemi romske i rusinske nacionalne manjine, kao i zakonodavstvo vezano za domorodačke narode Ukrajine s ciljem zaokruživanja teme prava nacionalnih manjina u Ukrajini. Zaključuje se da iako Ukrajina treba poraditi u nekim aspektima manjinskih prava, posebice što se tiče nastave na jezicima nacionalnih manjina, te mane ne bi trebale spriječiti daljnju integraciju Ukrajine s Europskom unijom.

Ključne riječi: međunarodno pravo, nacionalne manjine, Ukrajina, Venecijanska komisija, ukrajinski jezik

* Rad je nagrađen Dekanovom nagradom za najbolji znanstveno-istraživački i stručni studentski rad Pravnog fakulteta Osijek u akademskoj 2022./2023. godini.

1. UVOD

Manjinska prava u Ukrajini nedavno su stavljena u fokus zbog ruske invazije, ali i zbog moguće daljnje integracije Ukrajine s Europskom unijom. Kao izrazito heterogena zemlja gdje velik broj stanovnika ne govori službeni ukrajinski jezik, Ukrajina je stavljena u neizvjesnu situaciju. Ukrajina mora radi daljnje europske integracije dokazati da zadovoljava određene europske standarde vezane uz ljudska prava, a to uključuje i one vezane uz prava nacionalnih manjina.

Cilj je ovog rada istražiti zadovoljava li Ukrajina međunarodnopravne obveze koje je preuzela i određene europske standarde vezane za zaštitu nacionalnih manjina. Prvotno se valja upoznati s tim standardima kroz proučavanje relevantnih međunarodnopravnih normi, a posebice se valja osvrnuti na norme koje su donesene u okviru regionalnih međunarodnih organizacija poput Vijeća Europe i Organizacije za europsku sigurnost i suradnju. Zatim treba pregledati domaće zakonodavstvo u Ukrajini i to kroz određene izabrane zakone donesene od početka rusko-ukrajinskog rata 2014. godine, posebice Zakona Ukrajine o obrazovanju iz 2017., Zakona Ukrajine o potpori funkcioniranju ukrajinskog jezika kao državnog jezika iz 2019., te najnovijeg Zakona Ukrajine o nacionalnim manjinama (zajednicama) koji je donesen pred kraj 2022. godine. Venecijanska komisija, savjetodavno tijelo Vijeća Europe za ustavna pitanja, dala je svoja mišljenja i izrazila nezadovoljstvo prema određenim normama tih zakona, a Ukrajina je zauzvrat prihvatila neke od tih kritika.

Situacija manjinskih prava u Ukrajini od iznimne je važnosti, pogotovo u kontekstu ruske invazije od 2022. godine. Mnogi upravo tu i pronalaze razlog za invaziju. Putin se tako, na primjer, u svome poznatome eseju „O povijesnom jedinstvu Rusa i Ukrajinaca“ poziva na odredbe Zakona o obrazovanju iz 2017. kao dokazom za ukrajinsku antirusku politiku asimilacije. Ovaj rad ipak neće ulaziti u ratnu tematiku, nego će se samo osvrnuti na to je li Ukrajina zadovoljila svoje međunarodnopravno preuzete obveze u sferi prava nacionalnih manjina.

2. DEFINICIJA NACIONALNE MANJINE

Prvotno bi trebali definirati pojam nacionalne manjine. Trenutačno ne postoji općeprihvaćena definicija nacionalne manjine.¹ Također, ne postoji ni jedinstven stav oko ostale povezane terminologije (termina poput manjine, etničke manjine, etničke ili nacionalne manjine, rasne manjine...)² Postoje ipak neke karakteristike koje se izdvajaju kao svojstvene upravo nacionalnim manjinama.

¹ Henrard, K., 'Minorities, International Protection' (veljača 2013.) in Peres, A. (ur.), Wolfrum, R. (ur.), Max Planck Encyclopedia of Public International Law (online edn), paras. 1.

² Raduški, N., Položaj nacionalnih manjina u razvijenim europskim zemljama, Migracijske i etničke teme, god. 24., br. 3, 2008., str. 237.–238.

Prva važna karakteristika manjine jest da ona predstavlja neku skupinu čije su jezične, rasne, etničke i/ili religijske karakteristike različite od ostatka populacije.³ Druga je da ta skupina mora biti brojčano manja u odnosu na ostatak stanovništva. To se može odnositi na razliku u populaciji na nacionalnoj razini, ali i na regionalnoj i lokalnoj razini.⁴ Treća karakteristika manjine jest da ona nije dominantna, odnosno da ne drži prevladavajuću političku i drugu moć u državi. Bjelačka manjina u Južnoafričkoj Republici tijekom perioda apartheida dobar je primjer populacijski manje skupine koja je vršila moć i diskriminirala većinsko crnačko stanovništvo.⁵ Zadnja karakteristika manjine jest da njezini članovi imaju državljanstvo države u kojoj žive. To znači da imigrantske populacije, na primjer, iako mogu biti brojčano velike, ne mogu biti smatrane nacionalnim manjinama.⁶

Čest je u upotrebi i termin jezične manjine, iako je teško zamisliti isključivo jezičnu manjinu. Ipak, često se manjinske skupine definiraju isključivo prema jeziku zbog raznih političkih i povijesnih razloga. Upotreba termina jezične manjine isto otvara pitanja vezana uz dijalekte, odnosno narječja, koja najčešće ne bivaju zaštićena na isti način.⁷ Pa tako Europska povelja o regionalnim ili manjinskim jezicima usvojena u okviru Vijeća Europe štiti one jezike koje na području državnog teritorija tradicionalno upotrebljavaju državljani te države koji sačinjavaju grupu brojčano manju od ostatka državnog stanovništva, a razlikuju se od službenog jezika države.⁸

Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima (u daljnjem tekstu: MPGPP) kao temeljni međunarodni ugovor za zaštitu ljudskih prava na univerzalnoj razini koristi termin etničke manjine.⁹ Taj termin je korišten jer je termin rasna manjina postao nepoželjan nakon Drugog svjetskog rata. Definicija tog termina je opširna jer za razliku od rase, etnicitet uključuje biološke, kulturne, povijesne, jezične, religijske i druge karakteristike.¹⁰

U odnosu na Ukrajinu, u njezinu zakonodavstvu uz pojam nacionalne manjine pojavljuje se i pojam *Корінні народи*, koji se može prevesti kao domorodački narodi. Taj pojam se u Ukrajini koristi za one narode koji nemaju vlastitu državu izvan Ukrajine, speci-

³ Henrand, K., *op. cit.* u bilj. 1. paras. 4.

⁴ *Ibid.*, paras. 5.–7.

⁵ *Ibid.*, paras. 9.

⁶ *Ibid.*, paras. 10.

⁷ Vukas, B., States, Peoples and Minorities, Collected Courses of the Hague Academy of International Law, br. 231, Hag, 1991., str. 335.

⁸ Europska povelja o regionalnim ili manjinskim jezicima, Narodne novine – Međunarodni ugovori, broj 18/1997, čl. 1.

⁹ Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima, 1996., Zbirka ugovora Ujedinjenih naroda, sv. 999., čl. 27.

¹⁰ Vukas, B., *op. cit.* (bilj. 7.), str. 337.

fično na Krimске Tatare, Karaite i Krimčake.¹¹ Kao i kod termina nacionalne manjine, ne postoji točna definicija termina domorodački narod, no u pravilu možemo reći da se taj termin odnosi na narode koji su bili osvojeni od strane druge skupine i koji sada nastoje sačuvati, razviti i predati svojim nasljednicima područje svojih predaka.¹² Jedna od razlika između nacionalnih manjina i domorodačkih naroda jest da su manjine stigle naknadno na određeni teritorij, dok su domorodački narodi starosjedioci tog istog teritorija i na njemu su živjeli prije dolaska nacionalne manjine.¹³

3. PRAVA NACIONALNIH MANJINA U MEĐUNARODNOME PRAVU

3.1. UJEDINJENI NARODI I PRAVA NACIONALNIH MANJINA

Važno je spomenuti da, iako su pojedinci nositelji ljudskih prava, kao što su sloboda govora, udruživanja i slično, ona se tipično koriste u zajednici s drugima. Mnogi su zbog toga smatrali da nije potrebno posebno davati prava nacionalnim manjinama.¹⁴ Zbog toga Opća deklaracija o ljudskim pravima ne uključuje ni jednu normu vezanu za manjinska prava, čemu su se države poput Sovjetskog Saveza i Jugoslavije protivile.¹⁵ Stajalište da posebno normiranje prava nacionalnih manjina nije potrebno pokazalo se pogrešnim jer dovodi do nepravde prema manjinama i pojačanih etničkih sukoba. Sukladno tome, manjinska prava bivaju vraćena na istaknuto mjesto u međunarodnim odnosima i postaju predmetom raznih međunarodnih ugovora, konvencija i deklaracija.¹⁶

Kao što je već spomenuto, manjinska prava spominju se u članku 27. MPGPP-a, gdje je članovima etničkih, vjerskih ili jezičnih manjina zagarantirano pravo da zajedno s ostalim pripadnicima svoje skupine uživaju u svojoj kulturi, ispovijedaju i iskazuju svoju vjeru ili da se služe svojim jezikom. Važno je napomenuti da ta odredba zahtijeva aktivno djelovanje države, a ne pasivno formalno prihvatanje jednakosti članova manjina.

¹¹ Vijeće Europe, Ukraine – Opinion on the Law on Supporting the Functioning of the Ukrainian Language as the State Language, adopted by the Venice Commission at its 121st Plenary Session (Venice, 6–7 December 2019), Strasbourg: Vijeće Europe, 9. prosinca 2019., CDL-AD(2019)032-e, paras. 40.

¹² Lulić, M., Domorodački narodi u međunarodnom pravu, Pravni fakultet Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Osijek, 2015., str. 107., 110.

¹³ *Ibid.*, str. 125.–126.

¹⁴ Klymlicka, W., Multikulturano građanstvo: Liberalna teorija manjinskih prava, Naklada Jasenski i Turk, Zagreb, 2003., str. 8.

¹⁵ Stavenhagen, R., Human Rights and Peoples' Rights – The Question of Minorities, *Mennesker og Rettigheter*, god. 5., br. 3, 1987., str. 17.–18.

¹⁶ Klymlicka, W., *op. cit.* (bilj. 14.), str. 11.

Države bi, dakle, u skladu s ovom normom trebale usvojiti određene zakonodavne i upravne mjere, osnovati odgovarajuće kulturne institucije i poduzeti odgovarajuće mjere na području upotrebe manjinskih jezika i aktivnosti vjerskih manjina.¹⁷

Iz te odredbe se također može izvući pravo na obrazovanje članova manjina o vlastitoj kulturi i jeziku. Zabrana diskriminacije obvezuje države da tretiraju manjine jednako kao i ostatak stanovništva. Nije na manjinama da samostalno, bez pomoći države, održavaju svoj kulturni jezik i školstvo, niti je to u njihovoj mogućnosti.¹⁸

Zabrana diskriminacije, koja je dio i Međunarodnog pakta o gospodarskim, kulturnim i socijalnim pravima i MPGPP-a, zahtijeva da države omoguće prava navedena u tim ugovorima svima, bez obzira na rasu, boju kože, spol, jezik, vjeru, nacionalno ili društveno porijeklo, imovinu i rodu.¹⁹ Ta zabrana opet povlači sa sobom potrebu za aktivno djelovanje države u ostvarivanju tih prava od strane članova nacionalnih manjina.

MPGPP također zahtijeva od država stranaka da prihvate nadležnost Odbora za prava čovjeka, stručnog tijela sastavljenog od 18 članova. Države imaju obvezu podnositi izvješća o mjerama koje su poduzele za ostvarivanje prava zajamčenih Paktom. Odbor zatim daje svoje neobvezujuće komentare i prijedloge.²⁰ Uz sam MPGPP, postoji i Fakultativni protokol uz Pakt, koji omogućuje pojedincima koji su podređeni državi potpisnici Protokola, odnosno oni koji su pod njezinom jurisdikcijom, da budu saslušani od strane Odbora za prava čovjeka ako su njihova prava zagarantirana Paktom prekršena. To, naravno, uključuje i ona prava zagarantirana u članku 27. MPGPP-a.²¹

Godine 1992. Opća skupština Ujedinjenih naroda donijela je Deklaraciju o pravima osoba koje pripadaju nacionalnim ili etničkim, vjerskim i jezičnim manjinama kojom je dalje razradila prava manjina.²² Deklaracija, koja je dakle neobvezujući akt, daje manjinama pravo da efektivno sudjeluju u kulturnom, vjerskom, društvenom, ekonomskom i javnom životu te u onim odlukama koji se tiču same manjine. Oni ta prava mogu uživati kao pojedinci, ali i kao skupina s drugim pripadnicima svoje zajednice. Ponavlja se dužnost država da uvide mjere koje bi zaštitile postojanje i prava manjina, uključujući davanje članovima manjina mogućnost da nauče svoj jezik ili da im njihov jezik bude jezik nastave.²³

¹⁷ Vukas, B., *Etničke manjine i međunarodni odnosi*, Školska knjiga, Zagreb, 1978., str. 91.

¹⁸ *Ibid.*, str. 92.

¹⁹ *Ibid.*, str. 93.

²⁰ Vukas, B., *op. cit.* (bilj. 7.), str. 465.

²¹ *Ibid.*, str. 461.

²² Deklaracija o pravima osoba koje pripadaju nacionalnim ili etničkim, vjerskim i jezičnim manjinama, usvojena i proglašena na 47. zasjedanju Opće skupštine Ujedinjenih naroda, 18. prosinca 1992. godine (Rezolucija br. 47/135).

²³ Vukas, B., *op. cit.* (bilj. 7.), str. 465.–467.

Godine 1995. osnovana je Radna skupina o manjinama, čija uloga je bila da povećava svijest o različitim rješenjima manjinskih problema i da služi kao mehanizam za saslušanje prijedloga i savjeta za donošenje rješenja o manjinskim problemima kroz zaštitu njihovih prava.²⁴ Godine 2007. radna skupina je zamijenjena Forumom za manjinska pitanja, koji slično analizira najbolju praksu i inicijative za daljnju implementaciju Deklaracije iz 1992.²⁵

Potrebno je i kratko spomenuti Deklaraciju o pravima domorodačkih naroda iz 2007.²⁶ Najvažnije razlike između prava koje ova Deklaracija daje domorodačkim narodima i onih koja Deklaracija iz 1992. daje nacionalnim manjinama, jest da su domorodcima njihova prava osigurana kao kolektivna prava skupine, dok su prava u Deklaraciji iz 1992. dana članovima nacionalnih manjina kao pojedincima. Osim toga Deklaracija o pravima domorodačkih naroda uključuje pravo na samoodređenje, što Deklaracija iz 1992. ne spominje. Dodatna razlika jest to što Deklaracija o pravima domorodačkih naroda uključuje i pravo nad zemljom, područjem i prirodnim bogatstvima područja koje naseljavaju.²⁷

Sagledavši sve dosad navedeno o zaštiti prava nacionalnih manjina na razini Ujedinjenih naroda, možemo zaključiti da MPGPP i navedene dvije pravno neobvezujuće deklaracije ne predstavljaju pretjerano detaljan i opširan iskorak u pravnoj zaštiti manjina. Djelovanje Ujedinjenih naroda ipak predstavlja prvotni iskorak i određenu osnovnu zaštitu prava nacionalnih manjina. S obzirom na raznolikost država članica Ujedinjenih naroda i njihovih različitih demografskih, povijesnih, socioloških i drugih prilika, rješavanje pitanja vezanih uz prava nacionalnih manjina možda je ipak prikladnije činiti na regionalnoj razini koja bolje može uzeti u obzir te prilike. Kao što ćemo vidjeti u ostatku rada, europske regionalne organizacije u tome i prednjače.

3.2. VIJEĆE EUROPE I PRAVA NACIONALNIH MANJINA

U kontekstu prava nacionalnih manjina u Ukrajini, potrebno je pogledati prema Vijeću Europe, čiji najbitniji dokumenti su (Europska) Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda²⁸ donesena 1950. godine (u daljnjem tekstu: EKLJP), Okvirna konvenci-

²⁴ OHCHR, The former working Group on Minorities, <https://www.ohchr.org/en/minorities/former-working-group-minorities>, pristupljeno 8. rujna 2023.

²⁵ OHCHR, United Nations Forum on Minority Issues, <https://www.ohchr.org/en/hrc-subsiary-bodies/minority-issues-forum>, pristupljeno 8. rujna 2023.

²⁶ Lulić, M., *op. cit.* (bilj. 12.), str. 74.

²⁷ *Ibid.*, str. 127.–129.

²⁸ Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, Narodne novine – Međunarodni ugovori, broj 18/1997, 6/1999, 14/2002, 13/2003, 9/2005, 1/2006, 2/2010, 13/2017.

ja za zaštitu nacionalnih manjina²⁹ donesena 1994. godine (u daljnjem tekstu: OKZNM) i Europska povelja o regionalnim ili manjinskim jezicima³⁰ donesena 1992. godine (u daljnjem tekstu: EPRMJ).

EKLJP je izrazito važan ugovor za nacionalne manjine, iako u njemu ne postoji posebna odredba o pravima manjina.³¹ U članku 14. Ugovora zabranjuje se diskriminacija u odnosu na ostvarivanje drugih prava osiguranih Konvencijom. To znači da države mogu biti osuđene pred Europskim sudom za ljudska prava (u daljnjem tekstu: ESLJP) zbog diskriminacije protiv članova nacionalnih manjina.³² Diskriminacija, važno je napomenuti, ne mora biti samo namjerna, nego može biti u pitanju i diskriminatorni rezultat.³³

Također je važno napomenuti da zabrana diskriminacije ne znači da države ni u kojem slučaju ne smiju skupine tretirati različito, nego štoviše, katkad se od njih upravo to i očekuje kako bi se mogle ispraviti faktične nejednakosti između tih skupina.³⁴

EKLJP također nalaže da osobe koje su uhićene i osobe koje su optužene za kazneno djelo imaju pravo saznati zašto su uhićene, odnosno zašto su optužene, na jeziku koji razumiju.³⁵ Ta odredba nije bitna samo za nacionalne manjine, nego i za imigrante, izbjeglice i bilo koga drugog tko se nalazi u zemlji u kojoj ne govori službeni jezik.

Sama praksa ESLJP-a također je jako bitna i utječe na razvoj i tumačenje prava zagaraniranih Konvencijom. Dobar primjer bio bi članak 8. EKLJP-a, koji štiti pravo na privatni život osobe. Kroz sudsku praksu to je pravo protumačeno tako da uključuje pravo na izbor osobnog imena i pravo na tradicionalni način života određenih manjina.³⁶ Poznata je presuda *Chapman protiv Ujedinjene Kraljevine*³⁷ kojom je ESLJP utvrdio da je posjed podnositeljice zahtjeva nad njezinom prikolicom za stanovanje integralni dio njezina identiteta Romkinje.³⁸

²⁹ Okvirna konvencija za zaštitu nacionalnih manjina, Narodne novine – Međunarodni ugovori, broj 14/1997.

³⁰ Europska povelja o regionalnim ili manjinskim jezicima, Narodne novine – Međunarodni ugovori, broj 18/1997.

³¹ Andrassy, J.; Bakotić, B.; Seršić M.; Vukas, B., Međunarodno pravo 1, Školska knjiga, Zagreb, 2010., str. 408.

³² Pavlović, Š., Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda; protokoli uz Konvenciju, Europski sud za ljudska prava, Libertin Naklada, Rijeka, 2020., str. 848.

³³ *Zarb Adami vs Malta*, no. 17209/02, 2006-VIII, 20. lipnja 2006., paras. 80.

³⁴ Mazur Kumrić, N., Europski sustav zaštite prava manjina: uz poseban osvrt na Vijeće Europe i Organizaciju za sigurnost i suradnju u Europi, Školska knjiga, Zagreb, 2017., str. 157.

³⁵ Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, Narodne novine – Međunarodni ugovori, broj 18/1997, 6/1999, 14/2002, 13/2003, 9/2005, 1/2006, 2/2010, 13/2017, čl. 5.–6.

³⁶ Mazur Kumrić, N., *op. cit.* (bilj. 34.), str. 165-166.

³⁷ *Chapman protiv Ujedinjene Kraljevine*, no. 27238/95, 2001-I, 18. siječnja 2001., paras. 127.

³⁸ Lulić, M., Muhvić, D., Pravo na identitet u sustavu ljudskih prava s posebnim osvrtom na selektivnu praksu Europskog suda za ljudska prava, Barbić, J., Župan, M (ur.), Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti (HAZU), Zagreb, 2021., str. 66.

OKZNM je važan kao prvi obvezujući multilateralni ugovor o pravnoj zaštiti nacionalnih manjina³⁹ što zapravo ukazuje na to da je veći napredak učinjen u zaštiti prava nacionalnih manjina na regionalnoj razini nego na razini Ujedinjenih naroda. Konvencija promiče određena važna načela, poput načela nediskriminacije (čl. 4.); načela očuvanja bitnih sastavnica manjinske samobitnosti kao što su jezik, vjeroispovijest, tradicija i kulturna baština (čl. 5.); načela poticanja duha snošljivosti i međukulturnog dijaloga (čl. 6.); prava na korištenje manjinskim jezikom, privatno i javno, u govoru i pismu (čl. 9. i 10.); prava na uporabu imena i prezimena, oznaka, natpisa i drugih privatnih informacija te topografskih oznaka namijenjenih javnosti na manjinskom jeziku (čl. 11.) i drugih.⁴⁰

OKZNM također nalaže u člancima od 12. do 15. da svatko ima pravo naučiti jezik svoje nacionalne manjine i da bi države trebale nastojati pružiti u određenim mjestima gdje za to postoji dovoljna potreba članovima nacionalnih manjina, učenje manjinskoga jezika ili obrazovanje na jeziku nacionalne manjine. Te odredbe ipak su dosta fleksibilne i daju državama široku diskreciju što dovodi u pitanje učinkovitost.⁴¹

Problem isto predstavlja činjenica da ni OKZNM ne sadrži definiciju pojma nacionalne manjine. Neke države su to iskoristile da ograniče svoje obveze preuzete Konvencijom samo u odnosu na određene „tradicionalne“ manjine. Diskrecijsko pravo države u ovom području je pak ograničeno zahtjevom da provedba Konvencije ne smije dovesti do nepravdne razlike između skupina. Tako je Savjetodavni odbor, kao tijelo osnovano radi nadzora provedbe Konvencije, upozorio neke države da su pri navođenju nacionalnih manjina koje uživaju zaštitu Konvencije propustile navesti određene skupine za koje je Savjetodavni odbor zaključio da bi trebale biti uvrštene u kategoriju nacionalnih manjina.⁴²

EPRMJ, slično OKZNM-u, navodi određena načela i ciljeve koje bi države stranke trebale pratiti. Neki od tih ciljeva i načela jesu priznanje regionalnog ili manjinskog jezika kao izraza kulturnog bogatstva; poštovanje integriteta zemljopisnog područja svakog jezika radi osiguranja da postojeće ili nove administrativne jedinice ne budu zaprjeka za njihovo promicanje; poduzimanje akcija za njihovo promicanje radi njihova očuvanja; pogodovanje ili poticanje upotrebe regionalnih ili manjinskih jezika u govoru i pismu, u javnom i privatnom životu; davanje pogodnosti osobama koje žive na području gdje je u upotrebi manjinski jezik, a same ga ne koriste, da ga nauče; načelo poticanja izučavanja i istraživanja o regionalnim ili manjinskim jezicima na sveučilištima i drugo.⁴³

³⁹ Mesić, M., *Europski standardi manjinske zaštite i položaj manjina u Hrvatskoj*, Revija za sociologiju, god. 34, br. 3.–4, 2003., str. 164.

⁴⁰ Mazur Kumrić, N., *op. cit.* (bilj. 34.), str. 195.–197.

⁴¹ Wicznanowska, H.; Lukasz, S., *The Protection of the Right to Education in Minority Language: The Council of Europe's Standards*, Polish Political Science Yearbook, god. 47., no. 4, 2018., str. 749.

⁴² Mazur Kumrić, N., *op. cit.* (bilj. 34.), str. 189.

⁴³ *Ibid.*, str. 211.–212.

Povelja ima i neke specifične zahtjeve, poput onih da je potrebno nuditi obrazovanje na regionalnim ili manjinskim jezicima na svim razinama obrazovanja, da lokalna tijela, uključujući sudove, mogu koristiti regionalne ili manjinske jezike i da je potrebno olakšati upotrebu manjinskih jezika u medijima.⁴⁴

Važno je također posebno spomenuti Europsku komisiju za demokraciju kroz pravo, poznatiju pod nazivom Venecijanska komisija. Osnovana 1990. Venecijanska komisija savjetodavno je tijelo Vijeća Europe u ustavnopravnim pitanjima. Ona daje mišljenja vezana uz tekstove ustava i drugih zakona od ustavne važnost, uključujući zakone vezane uz prava manjina i to na zahtjev države članice ili tijela Vijeća Europe.⁴⁵ Venecijanska komisija općenito se smatra kao kompetentan i kvalitetan savjetnik za ustavna pitanja što utječe na sklonost država da traže mišljenje od nje.⁴⁶ Također, ona raspravlja i o takozvanim „transnacionalnim pitanjima“ čija relevantnost prelazi granice pojedinačnih država, poput pitanja vezanih uz zaštitu prava nacionalnih manjina, pa je Komisija donošenjem mnogobrojnih izvješća utjecala na donošenje OKZNM-a.⁴⁷

3.3. ORGANIZACIJA ZA EUROPSKU SIGURNOST I SURADNJU I PRAVA NACIONALNIH MANJINA

Organizacija za europsku sigurnost i suradnju (u daljnjem tekstu: OESS) još je jedna važna institucija kada govorimo o pravima nacionalnih manjina u Ukrajini. U krilu te organizacije je, primjerice, usvojen Završni dokument iz Beča⁴⁸ iz 1989. godine, kojim se reafirmira zabrana diskriminacije protiv članova nacionalne manjine; države se pozivaju na zaštitu i promicanje etničkog, kulturnog, jezičnog i vjerskog identiteta manjina; obvezuju se da će omogućiti članovima nacionalnih manjina pristup informacijama na njihovom jeziku te je manjinama jamčeno očuvanje njihova jezika i kulture, kao i podučavanje o njihovoj kulturi.⁴⁹

Najvažniji je dokument OESS-a Dokument sastanka Konferencije o ljudskoj dimenziji KESS-a u Kopenhagenu iz 1990. Iako nije obvezujući, od velikog je utjecaja. U njemu se ponavljaju mnoga prava i načela koja smo dosad spomenuli, kao što su načelo nediskri-

⁴⁴ *Ibid.*, str. 212.–214.

⁴⁵ Buquicchio, G., Venice Commission to the Council of Europe and Ukraine: The Lines of Cooperation, *Law of Ukraine: Legal Journal*, 2012., br. 11.–12, str. 316.

⁴⁶ De Visser, M., A Critical Assessment of the Role of the Venice Commission in Processes of Domestic Constitutional Reform, *The American Journal of Comparative Law*, god. 63., br. 4, str. 969.

⁴⁷ *Ibid.*, str. 967.

⁴⁸ Zaključni dokument trećeg sastanka, Beč, 4. studenog 1986. do 19. siječnja 1989., donesen od strane Organizacije za europsku sigurnost i suradnju 19. siječnja 1989. godine.

⁴⁹ Mazur Kumrić, N., *op. cit.* (bilj. 34.), str. 267.

minacije, pravo učenja i korištenja vlastita jezika i pravo efektivnog sudjelovanja u javnom životu, posebice vezano uz promoviranje svoga nacionalnog identiteta. Dokument isto spominje važnost zaštite i obrazovanja na manjinskim jezicima radi sprječavanja prisilne asimilacije, kao i pravo pristupu i širenju informacija na materinskim jezicima manjina.⁵⁰

No Dokument iz Kopenhagena je ipak najvažniji jer regulira lakše oblike asimilacije, odnosno one oblike asimilacije koji su usmjereni zatiranju manjinskih jezika, kulture ili identiteta. Dokument afirmira pravo manjina na izražavanje, očuvanje i razvijanje njihova etničkog, kulturnog, jezičnog ili vjerskog identiteta.⁵¹

Važno je spomenuti i instituciju Visokog komesara za nacionalne manjine. Zadaća Visokog komesara je da svojim djelovanjem ublaži napetosti i spriječi da problemi manjina evoluiraju u prijetnju miru i stabilnosti. On može, uz dozvolu određene države, posjetiti područja gdje žive nacionalne manjine i poticati dijalog između relevantnih stranaka. Prema potrebi, Odbor visokih dužnosnika OEES-a može ovlastiti Visokog komesara na poduzimanje daljnjih posredničkih akcija.⁵² Njegova uloga dakle nije zapravo zaštita manjina prema međunarodnim standardima, nego sprječavanje sukoba u najranijoj fazi da konkretne prilike i događaji koji utječu na nacionalne manjina ne prijeđu u prijetnje miru, sigurnosti ili odnosima između država članica.⁵³

4. PRAVA NACIONALNIH MANJINA U UKRAJINI

4.1. DEMOGRAFSKI PODACI

Prije nego što krenemo govoriti o pravima nacionalnih manjina u Ukrajini, važno je da prvo razumijemo demografsku sliku Ukrajine, posebno u odnosu na nacionalnost i jezik. Posljednji popis stanovništva u Ukrajini je bio proveden 2001. godine, tako da je važno napomenuti da su podatci zastarjeli.

⁵⁰ *Ibid.*, str. 268.–270.

⁵¹ *Ibid.*, str. 271.

⁵² Andrassy, J., *op. cit.* (bilj. 31.), str. 409.–410.

⁵³ Krivokapić, B., Organizacija za bezbednost i saradnju u Evropi i zaštita manjina, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Nišu, br. 43., 2003., str. 163.

Tablica 1. Rezultati popisa stanovništva iz 2001. godine: nacionalna struktura stanovništva, <http://2001.ukrcensus.gov.ua/eng/results/general/nationality/>, pristupljeno 8. rujna 2023.

	Broj stanovnika (u tisućama)	Postotak (%) od ukupnog stanovništva
Ukrajinci	27541,7	77,8
Rusi	8334,1	22,1
Bjelorusi	275,8	0,6
Moldavci	258,6	0,5
Krimski Tatari	248,2	0,5
Bugari	204,6	0,4
Mađari	156,6	0,3
Rumunji	151,0	0,3
Poljaci	114,1	0,3
Židovi	103,6	0,2
Armenci	99,9	0,2
Grci	91,5	0,2
Tatari	73,3	0,2
Romi	47,6	0,1
Azerbajdžanci	45,2	0,1
Gruzijci	34,2	0,1
Nijemci	33,3	0,1
Gagauzi	31,9	0,1
Drugi	177,1	0,4

Tablica 2. Rezultati popisa stanovništva iz 2001. godine: jezična struktura stanovništva, <http://2001.ukrcensus.gov.ua/eng/results/general/language/>, pristupljeno 8. rujna 2023.

	Postotak onih čiji je materinski jezik bio:			
	jezik njihove nacionalnosti	ukrajinski	ruski	drugi jezici
Ukrajinci	85,2	x	14,8	0,0
Rusi	95,9	3,9	X	0,2
Bjelorusi	19,8	17,5	62,5	0,2
Moldavci	70,0	10,7	17,6	1,7
Krimski Tatari	92,0	0,1	6,1	1,8
Bugari	64,2	5,0	30,3	0,5
Mađari	95,4	3,4	1,0	0,2
Rumunji	91,7	6,2	1,5	0,6
Poljaci	12,9	71,0	15,6	0,5
Židovi	3,1	13,4	83,0	0,5

Armenci	50,4	5,8	43,2	0,6
Grci	6,4	4,8	88,5	0,3
Tatari	35,2	4,5	58,7	1,6
Romi	44,7	21,1	13,4	20,8
Azerbajdžanci	53,0	7,1	37,6	2,3
Gruzijci	36,7	8,2	54,4	0,7
Nijemci	12,2	22,1	64,7	1,0
Gagauzi	71,5	3,5	22,7	2,3
Drugi	32,6	12,5	49,7	5,2

Možemo vidjeti da je Ukrajina heterogena država s mnogo različitih naroda. Uz Ukrajince, najviše je Rusa. Važno je primijetiti da velik broj etničkih Ukrajinaca smatra ruski svojim materinskim jezikom. Isto vrijedi za druge populacijski manje manjine (poput Bjelorusa, Krimskih Tatara, Bugara...), čiji pripadnici u većem dijelu slučajeva materinskim jezikom smatraju ruski, a ne službeni jezik države, ukrajinski.

Što se tiče prostornog rasporeda, krimski poluotok je jedini dio Ukrajine koji nema ukrajinsku većinu.⁵⁴ Ondje većinu čine Rusi, koji su također rasprostranjeniji na istoku zemlje. Mađari, Poljaci, Rumunji i Moldavci generalno žive blizu granica sa svojim državama.

4.2. POVIJEST PRAVA MANJINA NA UPOTREBU SVOG JEZIKA U OBRAZOVANJU OD NEOVISNOSTI

U Ukrajini su nakon neovisnosti doneseni određeni zakoni vezani uz nacionalne manjine. U Ustavu Ukrajine zagwarantirano je pravo članovima nacionalnih manjina da imaju nastavu na svome jeziku, odnosno da uče svoj jezik u školi.⁵⁵ To je pravo bilo potvrđeno i Deklaracijom o pravima nacionalnosti Ukrajine⁵⁶ i u starom Zakonu o nacionalnim manjinama u Ukrajini.^{57,58}

⁵⁴ Rukavina, B., Poluotok Krim – geopolitički i geostrateški osvrt na prošlost, sadašnjost i budućnost, Forum za sigurnosne studije, god. 6., br. 6, 2022., str. 95.

⁵⁵ Csernicskó, I.; Skutnabb-Kangas, T.; Toth, M., The right to education in minority languages: Central European traditions and the case of Transcarpathia, Autdor-Shart, Užgorod, 2019., str. 36.

⁵⁶ Deklaracija o pravima nacionalnosti Ukrajine, Službeno glasilo Verhovne Rade Ukrajine (VRU), № 1771-XII.

⁵⁷ Zakon Ukrajine o nacionalnim manjinama u Ukrajini, Službeno glasilo Verhovne Rade Ukrajine (VRU), № 2494-XII.

⁵⁸ Csernicko, I. *et al.*, *op. cit.* (bilj. 55.), str. 35., 39.

Zakon Ukrajine o principima državne jezične politike⁵⁹ iz 2012. godine, osigurao je pravo na izbor jezika nastave, nazivajući ga nepovredivim pravom građana Ukrajine. To je pravo bilo osigurano na svim razinama edukacije, uključujući pravo da pisani ispiti budu prevedeni na jezik manjine i da usmena ispitivanja za upis u institucije visoke edukacije budu obavljena na državnom jeziku ili na jeziku nastave te institucije.⁶⁰

Zakon Ukrajine o obrazovanju⁶¹ iz 2017. u 7. članku normirao je jezik obrazovanja. Ovo je prvi zakon u povijesti Ukrajine koji je ograničio obrazovanje na jezicima manjina. Zakon zadržava pravo na obrazovanje na jeziku nacionalne manjine na predškolskoj i osnovnoškolskoj razini. Na srednjoškolskoj razini, pravo na nastavu na svome jeziku zadržali su samo domorodački narodi. Nacionalne manjine, ipak, i dalje imaju pravo učiti svoj jezik kao jedan od predmeta tijekom srednjoškolskog obrazovanja.

Ovo je promijenjeno tek 8. prosinca 2023. godine kada su doneseni amandmani na Zakon o obrazovanju kojima je manjinskim narodima koji govore jedan od službenih jezika Europske unije ipak dopušteno da imaju srednjoškolsku nastavu na svome jeziku, uz iznimku nastave ukrajinskog jezika i povijesti. Ove promjene donesene su upravo zbog europskih aspiracija Ukrajine i mađarskih zahtjeva da se poboljša položaj mađarskog jezika u obrazovanju mađarske manjine u Ukrajini.⁶² Ovo očito stavlja određene manjine, poput one mađarske i rumunjske, u bolji položaj od drugih, poput ruske i bjeloruske manjine, čiji jezici nisu službeni jezici Europske unije.

Kao što smo vidjeli, međunarodno pravo daje manjinama pravo na obrazovanje na njihovu jeziku. To se pravo spominje u Deklaraciji Opće skupštine Ujedinjenih naroda iz 1992., EPRMJ-u, OKZNM-u i u Deklaraciji iz Kopenhagena. Ovim Zakonom je pak velikom dijelu stanovništva pristup srednjoškolskom obrazovanju na svome jeziku onemogućen.

Pravo na obrazovanje na jeziku svoje manjine zapravo je efektivno ograničeno i na predškolskoj i osnovnoškolskoj razini. Prije donošenja amandmana na Zakon o obrazovanju bile su 203 škole u Ukrajini koje su funkcionirale potpuno na jeziku manjina. Nastavnici mnogih od tih škola u manjim ruralnim sredinama koje su dosad bile funkcionirale potpuno na jeziku manjine, odjednom će morati početi predavati na ukrajinskome. To znači

⁵⁹ Zakon Ukrajine o principima državne jezične politike, Službeno glasilo Verhovne Rade Ukrajine (VRU), № 5029-VI.

⁶⁰ Csernicko, I. *et al.*, *op. cit.* (bilj. 55.), str. 42.–44.

⁶¹ Zakon Ukrajine o obrazovanju, Službeno glasilo Verhovne Rade Ukrajine (VRU), № 2145-VIII.

⁶² Jędrysiak, M.; Niecypor, K., Ukraine: another amendment to the law on national minorities, Center for Eastern Studies (OSW), 2023, <https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/analyses/2023-12-13/ukraine-another-amendment-to-law-national-minorities>, pristupljeno 15. siječnja 2024.

da će mnoge od njih biti stavljene u poziciju da neće moći uopće više izvoditi nastavu na jeziku manjine.⁶³

Uz to je stvorena razlika u efektivnom statusu između onih manjina čiji jezik je jedan od službenih jezika Europske unije i onih manjina čiji jezik to nije. Ta distinkcija je objašnjena ukrajinskim europskim aspiracijama i poviješću opresije koja je dala prednost ruskom jeziku naspram ukrajinskog. Ti razlozi ipak nisu zadovoljavajući i ne opravdavaju oduzimanje manjinskih prava i ovakvu očitu diskriminaciju ruske i drugih manjina čiji jezici nisu službeni u Europskoj uniji.⁶⁴

4.3. ZAKON UKRAJINE O POTPORI FUNKCIONIRANJA UKRAJINSKOG JEZIKA KAO DRŽAVNOG JEZIKA

Zakon Ukrajine o potpori funkcioniranja ukrajinskog jezika kao državnog jezika iz 2019. godine (u daljnjem tekstu ZUPFUJ) od izrazite je važnosti za razumijevanje manjinskih prava u Ukrajini. Preambula Zakona ističe dužnost ukrajinske države da štiti ukrajinski jezik kao državni jezik i kao jezik većine građana. Poziva se na štetu učinjenu ukrajinskom jeziku, kulturi i identitetu zbog asimilirajućih politika kolonizatora i okupatora te na preporuke Venecijanske komisije da je potrebno zaštititi položaj ukrajinskog jezika kao državnog jezika.⁶⁵

Stavak 7. članka 1. ZUPFUJ-a zatim nalaže da je jedini državni jezik Ukrajine ukrajinski. To znači da je ukrajinski jedini dopušteni jezik u upotrebi u državnim tijelima i tijelima lokalne samouprave. Također, Zakon u sljedećem stavku nalaže da bi ukrajinski jezik trebao postati jezik međuetničke komunikacije u Ukrajini.

Zatim, članak 6. nalaže da svi ukrajinski građani moraju znati ukrajinski jezik. Ako ga ne znaju, država im daje mogućnosti da ga nauče. Znanje ukrajinskog je također traženo prema članku 9. ZUPFUJ-a za određena taksativno nabrojena zanimanja, poput državnih službenika, policijskih narednika, odvjetnika, sudaca i drugih. Država će također prema članku 11. davati građanima certifikate o razini poznavanja jezika.

Zakon isto tako govori o upotrebi državnog jezika u obrazovanju. Tu ne uvodi nikakve promjene, nego samo ponavlja one uvedene 2017. Zakonom o obrazovanju.

⁶³ Csernicsekó, I.; Hires-László, K.; Karmacs, Z.; Márku, A.; Máté, R.; Tóth-Orosz, E., The Implementation of Language Rights Provisions in Ukraine from a Practical Perspective, 2022., preuzeto sa ResearchGate https://www.researchgate.net/publication/360156137_The_Implementation_of_Language_Rights_Provisions_in_Ukraine_from_a_Practical_Perspective, pristupljeno 9. rujna 2023.

⁶⁴ Vijeće Europe, *op. cit.* (bilj. 11.), paras. 44.

⁶⁵ Zakon Ukrajine o potpori funkcioniranja ukrajinskog jezika kao državnog jezika, Službeno glasilo Verhovne Rade Ukrajine (VRU), № 2704-VIII.

Članak 22. ZUPFUJ-a normira upotrebu jezika u sferi znanosti. Znanstveni radovi smiju biti objavljeni samo na ukrajinskom, engleskom ili drugom službenom jeziku Europske unije. Doktorske disertacije i njihova obrana može biti samo na državnom ili na engleskome jeziku. Znanstvene konferencije također smiju biti samo na ta dva jezika, uz iznimku ako je u pitanju konferencija na temu određenog stranog jezika.

Članak 23. pak normira upotrebu jezika u području kulture. Svi kulturni događaji moraju biti vođeni na državnome jeziku. Upotreba drugih jezika dopuštena je samo kada je to opravdano umjetničkim ili kreativnim konceptom organizatora događaja. Ako bude upotrebljen neki drugi jezik, koji nije državni jezik, obvezno je nuditi prevodenje na državni jezik. Svi posteri, objave o događajima i informacijski tekstovi u muzejima i galerijama moraju biti na državnome jeziku. Ako se uz državni jezik bude koristio koji drugi jezik, državni jezik mora biti prikazan prvi i ne smije biti prikazan manjim fontom. Sve predstave i filmovi na stranom jeziku moraju biti popraćeni neposrednim prijevodom.

Zakon zatim normira (članci 25.–38.) upotrebu državnog jezika u raznim drugim domenama života. To su tiskani masovni mediji, nakladništvo i tiskanje knjiga, kompjutorski softveri, javna objava informacija, javna događanja, pružanje usluga, tehnički i dizajnerski dokumenti, reklamiranje, zdravstvena njega, sport, telekomunikacija i pošta te dokumentacija pravnih osoba. Upotreba drugih jezika u pravilu dopuštena je u većini tih sfera, ali samo ako se nudi i opcija upotrebe državnog jezika.

Važno je istaknuti članak 40. ZUPFUJ-a, koji propisuje da će osobna imena pojedinaca biti zapisana na ukrajinskome, ali da će pojedinac imati pravo transkribiranog zapisa prema vlastitim nacionalnim tradicijama. Važan je i članak 41., koji propisuje da će topografska imena biti pisana isključivo na ukrajinskome. To znači kraj dvojezičnim znakovima u Ukrajini.

Zakon također člankom 49. stvara Komisiju za zaštitu državnog jezika, čija uloga je štiti državni jezik i prava građana na informacije u javnome životu na državnome jeziku. Građani imaju pravo, prema članku 54., prijaviti Komisiji za zaštitu državnog jezika kršenje normi vezanih za upotrebu službenog jezika, te Komisija mora te prijave provjeriti i, ako ustanovi da je stvarno došlo do kršenja odredbi zakona, odnosno da je osobi bilo uskraćeno pravo na pristup javnim informacijama na državnom jeziku ili da je netko namjerno kršio standarde državnog jezika, ima pravo započeti kazneni proces protiv te osobe. Propisana kazna je prema članku 57. od 300 do 400 minimalnih plaća bez poreza.

4.4. KRITIKA ZUPFUJ-A

Venecijanska komisija kritizirala je ZUPFUJ. To ne znači da sam cilj Zakona nije opravdan. Naime, što se tiče zaštite ukrajinskog jezika, to je samo po sebi pohvalan cilj i Venecijanska komisija je pozitivno ocijenila kretanje ukrajinske politike prema sve većoj

zaštiti državnog jezika. Ipak, iako je zaštita državnog jezika opravdani cilj svake zemlje, ona ne smije biti na štetu manjinskih prava. Potrebno je, dakle, naći balans između ta dva interesa.⁶⁶ Inače to predstavlja lakši oblik asimilacije spomenut u Deklaraciji iz Kopenhagena.⁶⁷

ZUPFUJ taj balans svakako krši. Čini se kao da su mnoge njegove odredbe koje zahtijevaju upotrebu državnog jezika namijenjene više supresiji drugih jezika nego zaštiti ukrajinskog. Te norme, sa svojim zahtjevima za upotrebu ukrajinskog jezika, stvaraju dodatne troškove prevođenja koje mogu otežati organiziranje kulturnih događaja, objavljivanje masovnih medija i drugih djelatnosti članova nacionalnih manjina.⁶⁸ To je direktno protivno načelu poticanja upotrebe manjinskih jezika u javnom i privatnom životu normiranom EPRMJ-om i OKZNM-om.

Te norme su i direktno diskriminirajuće, poput one koje zahtijevaju da znanstveni radovi budu pisani na ukrajinskome ili na jezicima Europske unije. Ta norma teško krši pravo na izražavanje i akademsku slobodu onih koji žele pisati na nekom drugom jeziku.⁶⁹

Potrebno je posebno kritizirati odredbe koje se odnose da upotrebu ukrajinskog jezika za geografska imena. Te odredbe strogo krše OKZNM jer se njima zabranjuje dvojezičnost znakova i upotreba tradicionalnih lokalnih geografskih imena na jezicima manjina.⁷⁰

Posebno su upitne one norme ZUPFUJ-a koje zahtijevaju da svi građani znaju ukrajinski jezik. Prema posljednjem popisu stanovništva, 13,42 % stanovništva Ukrajine ne govori državni jezik. Svi ti pojedinci prema ovoj normi krše zakon.⁷¹ Nije objašnjeno postoji li sankcija za kršenje te odredbe, ni kako bi se ona provodila, tako da posljedice za građane koje ju krše nisu pojašnjene.⁷²

4.5. ZAKON UKRAJINE O NACIONALNIM MANJINAMA (ZAJEDNICAMA)

Verhovna Rada Ukrajine je 13. prosinca 2022. donijela novi Zakon Ukrajine o nacionalnim manjinama (zajednicama) (u daljnjem tekstu ZUNMZ). Taj Zakon donesen je radi

⁶⁶ Vijeće Europe, *op. cit.* (bilj. 11.), paras. 29.–31.

⁶⁷ Vidi *supra*, bilj. 45.

⁶⁸ Csernicskó, I.; Hires-László, K.; Karmacs, Z.; Laihonen, P.; Márku, A.; Máté, R.; Tóth-Orosz, E., *Ukrainian language policy gone astray: The Law of Ukraine „On Supporting the Functioning of the Ukrainian Language as the State Language” (analytical overview)*, Termini Egyesület, Törökbálint, 2020., str. 73.

⁶⁹ Vijeće Europe, *op. cit.* (bilj. 11.), paras. 82.

⁷⁰ Mazur Kumrić, N., *op. cit.* (bilj. 34.), str. 196.

⁷¹ Csernicskó, I. *et al.*, *op. cit.* (bilj. 68.), str. 84.

⁷² Vijeće Europe, *op. cit.* (bilj. 11.), paras. 49.

usklađivanja ukrajinskog zakonodavstva s europskim i međunarodnim standardima.⁷³ U skladu s time, u preambuli samog Zakona Verhovna Rada poziva se na OKZNM, EPRMJ i druge međunarodne ugovore kojih je Ukrajina stranka.⁷⁴

Ovaj novi Zakon ispravio je mnoga kršenja manjinskih prava koja su bila prisutna nakon donošenja ZUPFUJ-a. Jedna od zanimljivijih normi Zakona prisutna je u članku 2. koji propisuje da ako određeni međunarodni ugovor koji je Verhovna Rada ratificirala ima drugačije norme od onih prisutnih u ZUNMZ-u, vrijedit će one norme u međunarodnome ugovoru. Tu normu je pozdravila Venecijanska komisija jer ona pokazuje ozbiljnu spremnost Ukrajine da poštuje norme međunarodnoga prava.⁷⁵

Valja prvotno razjasniti upotrebu termina nacionalne zajednice. Razlog za upotrebu tog termina jest da određeni članovi nacionalnih manjina u Ukrajini smatraju termin manjine ponižavajućim i taj ih termin podsjeća na sovjetsku vlast. Venecijanska komisija naglašava da je termin nacionalne manjine onaj koji je korišten u međunarodnom pravu, ali da upotreba termina nacionalne zajednice kao sinonim nije protivna međunarodnome pravu.⁷⁶

Također, članak 1. ZUNMZ-a daje definiciju nacionalne manjine, odnosno zajednice, kao trajnu skupinu ukrajinskih građana, koji nisu etnički Ukrajinci i koji tradicionalno žive na teritoriju Ukrajine, a ujedinjeni su određenim zajedničkim etničkim, kulturnim, povijesnim, jezičnim i/ili vjerskim karakteristikama, svjesni su svoje pripadnosti toj skupini i pokazuju želju održati i razvijati svoj identitet. Ta definicija je u skladu s međunarodnim pravom i slična je definicijama prisutnim u drugim europskim državama.⁷⁷

ZUNMZ zatim kreće s propisivanjem konkretnih prava nacionalnih manjina. Pa se tako u članku 5. govori o pravu na samoidentifikaciju osobe kao člana nacionalne manjine, slobodi javnog udruživanja i mirnog okupljanja, slobodi izražavanja, pravu na sudjelovanje u političkom, ekonomskom i društvenom životu, pravu na korištenje jezika nacionalne manjine, obrazovanju na jeziku nacionalne manjine i pravu na očuvanje identiteta nacionalne manjine. U idućim člancima Zakon dalje normira detalje svih tih prava i sloboda. Tako, na primjer, pravo na samoidentifikaciju iz članka 6. ponovno daje pravo

⁷³ Fremer, I. Ukraine: New Law Determines Rights and Obligations of National Minority Communities. 2023. <https://www.loc.gov/item/global-legal-monitor/2023-02-13/ukraine-new-law-determines-rights-and-obligations-of-national-minority-communities/>, pristupljeno 9. rujna 2023.

⁷⁴ Zakon Ukrajine o nacionalnim manjinama (zajednicama), Službeno glasilo Verhovne Rade Ukrajine (VRU), 2827-IX.

⁷⁵ Vijeće Europe, Ukraine – Opinion on the Law on national minorities, adopted by the Venice Commission at its 135th Plenary Session (Venice, 9–10 June 2023), Strasbourg: Vijeće Europe, 12. lipnja 2023., CDL-AD(2023)021, paras. 29.

⁷⁶ *Ibid.*, paras. 25.

⁷⁷ *Ibid.*, paras. 28.

članovima nacionalnih manjina da u službenim dokumentima njihovo ime bude napisano u skladu s običajima njihove zajednice, što je u skladu s člankom 11. OKZNM-a.⁷⁸

Članak 6. također izričito navodi pravo pojedinca da se slobodno izjasni kao pripadnik nacionalne manjine i da je za uživanje prava danih nacionalnim manjinama dovoljno da ta osoba samo izrazi želju uživati u tim pravima. Ta odredba je pohvalna i u skladu je s pravom na identitet, što se može vidjeti i iz prakse ESLJP-a. U slučaju *Ciubotaru protiv Moldavije*,⁷⁹ ESLJP je utvrdio da članak 8. EKLJP-a štiti pravo osobe na identifikaciju kao člana nacionalne manjine, odnosno kao člana određene etničke skupine i da je Moldavija prekršila to pravo ne promijenivši bilješku o etničkom podrijetlu podnositelja zahtjeva.⁸⁰ Valja ipak vidjeti hoće li se u Ukrajini stvarno poštovati ta norma u odnosu na podetničke skupine.⁸¹

Članak 10. Zakona je pak važan jer se tiče jezičnih prava. On daje nacionalnim manjinama pravo na upotrebu svog jezika u javnim događajima, u masovnim medijima te kulturnim, umjetničkim i zabavnim događajima koje organiziraju udruge nacionalnih manjina. Također se spominju određene konkretne odredbe ZUPFUJ-a vezane uz nakladništvo i izdavanje knjiga i propisuje se da one ne vrijede kada su u pitanju jezici nacionalnih manjina. Također se vraća upotreba višejezičnih znakova za topografska imena u područjima kojima nacionalne manjine predstavljaju značajan udio ukupnog stanovništva. Odluka o tome hoće li se postaviti višejezični znakovi na lokalnim je tijelima vlasti. Iako je nedovoljno dobro definirana, tu je normu pozdravila Venecijanska komisija.⁸²

Što se tiče prava na obrazovanje, članak 11. propisuje da privatne škole mogu nuditi nastavu na jezicima nacionalnih manjina i na srednjoškolskoj razini, ali i da moraju osigurati da učenici nauče i državni jezik. Ukrajina dakle i dalje većini članova nacionalnih manjina onemogućuje srednjoškolsku nastavu na njihovu jeziku.

Također je upitna norma iz prijelaznih odredaba ZUNMZ. Ta norma propisuje da određeni dijelovi Zakona, uključujući članak 7. koji propisuje pravo na javno udruživanje i mirno okupljanje, i članak 18. koji normira uvođenje savjetodavnih tijela na lokalnoj razini sačinjenih od predstavnika udruga nacionalnih manjina, ne vrijede dok traje ratno stanje i do šest mjeseci nakon proglašenja kraja ratnog stanja. Venecijanska komisija i Visoki komesar za ljudska prava Ujedinjenih naroda tu odredbu smatraju diskriminatornom jer navedena ograničenja vrijede samo za članove nacionalnih manjina.⁸³

⁷⁸ *Ibid.*, paras. 33.

⁷⁹ *Ciubotaru protiv Moldavije*, no. 27138/04, 27. travnja 2010. paras. 53.

⁸⁰ Lulić, M. *et al.*, *op. cit.* (bilj. 38.).

⁸¹ Vidi *infra*, bilj. 94.

⁸² Vijeće Europe, *op. cit.* (bilj. 75.), paras. 53.

⁸³ *Ibid.*, paras. 73.–34.

Sve u svemu, ZUNMZ predstavlja velikim dijelom korekciju odredbi ZUPFUJ-a koje su kršile prava nacionalnih manjina i općenito se može reći da je uspio u svome cilju da uskladi ukrajinsko zakonodavstvo s europskim standardima u području prava manjina. Teško je pak govoriti o primjeni tog Zakona u praksi s obzirom na to da je relativno nedavno donesen i na ratno stanje u kojem se Ukrajina i dalje nalazi.

5. DRUGA PITANJA PRAVA NACIONALNIH MANJINA U UKRAJINI

Valja pred kraj spomenuti i pravni položaj romske manjine, domorodačkih naroda i podetničkih skupina u Ukrajini.

Naime, Ukrajina ima velik broj pripadnika romske manjine. Pretpostavlja se da u Ukrajini živi između 40.000 i 400.000 Roma.⁸⁴ Prema mišljenju Savjetodavnog odbora Vijeća Europe, u Ukrajini dolazi do segregacije u školstvu. Romska djeca često su bez opravdanih razloga poslana u škole za djecu s posebnim potrebama. Katkad su u romskim obiteljima sva djeca proglašena kao djeca s posebnim potrebama. Također, mnoge škole odbijaju upisati romsku djecu, a neke uvode kvote. To sve nije u skladu s OKZNM-om i EKLJP-om.⁸⁵

Kršenje ljudskih prava članova romske manjine česta je tema pred ESLJP-om. Neke poznate presude protiv Ukrajine vezane uz kršenje prava Roma jesu slučaj *Fedorchenko i Lozenko protiv Ukrajine*, gdje je došlo do ubojstva četvero članova romske obitelji, uključujući dvoje djece, a počinitelji nikad nisu bili identificirani;⁸⁶ slučaj *Burlyya i drugi protiv Ukrajine*, gdje je došlo do štete na domovima romskih obitelji, diskriminacije i kršenja prava na privatnost i zabrane ponižavajućeg postupanja⁸⁷ te slučaj *Pastrama protiv Ukrajine*, u kojem je došlo do paljenja romskih domova, odnosno šatora, od strane policije prije Europskog prvenstva u nogometu 2012.⁸⁸

Kao što je prije spomenuto, Ukrajina daje određenim skupinama status domorodačkih naroda. To su Krimski Tatari, Karaiti i Krimčaci.⁸⁹ Dana 1. lipnja 2021. godine Verhovna Rada je donijela Zakon Ukrajine o domorodačkim narodima Ukrajine koji daje tim na-

⁸⁴ Tkachenka, Y.; Dakhova, I.; Zazuliak, Z., The protection of the rights of national minorities and indigenous peoples in Ukraine: Theory and practice, Access to Justice in Eastern Europe, 2021. god. 4., br. 12, str. 151.

⁸⁵ Savjetodavni odbor za Okvirnu konvenciju za zaštitu nacionalnih manjina, Fourth Opinion on Ukraine – adopted on 10 March 2017, ACFC/OP/IV(2017)002, paras. 144.–148.

⁸⁶ *Fedorchenko i Lozenko protiv Ukrajine*, no. 387/03, 20. rujna 2012.

⁸⁷ *Burlyya i drugi protiv Ukrajine*, no. 3289/10, 6. studenog 2018.

⁸⁸ *Pastrama protiv Ukrajine*, no. 54476/14, 1. travnja 2021.

⁸⁹ Vidi *supra*, str. 2. bilj. 11.

rodima pravo na obrazovanje na svome jeziku, zaštitu njihove povijesne baštine, pravo na proizvodnju etničkih masovnih medija i osnivanje samoupravnih tijela za zastupanje njihovih interesa.⁹⁰ Valja napomenuti da, iako su domorodački narodi u boljem položaju od nacionalnih manjina, to ne znači nužno da je u pitanju diskriminacija. Prisjetimo se da je drukčije ponašanje prema različitim skupinama opravdano ako je učinjeno s ciljem ispravljanja nejednakosti među njima.⁹¹

Dolazi do problema oko toga koje skupine bi trebale biti smatrane domorodačkim narodima. Gagauzi su, na primjer, iskazali svoju nezadovoljstvo time što oni nisu obuhvaćeni tim statusom.⁹² Razlog za to je postojanje autonomne regije Gagauzije u susjednoj Moldaviji. Naime, za ukrajinsku vlast termin domorodački narod se u njihovu zakonodavstvu koristi za one skupine koje nemaju svoju državu (engl. *kin-state*),⁹³ što znači da Ukrajina koristi drukčiju definiciju od one koja je inače u upotrebi u međunarodnome pravu. Postavlja se pitanje, bi li onda Romi i Rusini, kao manjinske skupine bez svoje države, trebali dobiti status domorodačkih naroda Ukrajine. Trebali bi prema definiciji koju koristi sama ukrajinska vlast.

Za kraj, važno je spomenuti podetničke (engl. *sub-ethnic*) skupine. To su primarno Rusini ili Ruteni, ali i manje skupine poput Lemka, Hucula i Bojkova. Prema Ukrajini, članovi tih skupina spadaju pod ukrajinski narod i kao takvi ne mogu biti smatrani nacionalnim manjinama, niti mogu uživati u pravima danima nacionalnim manjinama. Valja ipak navesti da u stvarnosti postoji rusinski narod koji kao takav ima vlastiti jezik, povijest, kulturu, običaje i geografsku rasprostranjenost. Štoviše, može se argumentirati da bi Rusini trebali dobiti status domorodačkog naroda Ukrajine.⁹⁴ Zanimljivo je napomenuti da su Rusini službeno priznati kao nacionalna manjina i u Republici Hrvatskoj, odvojeno od ukrajinske nacionalne manjine.⁹⁵

6. ZAKLJUČAK

ZUNMZ-a je poboljšao lošu situaciju vezanu za prava nacionalnih manjina u Ukrajini nastalu nakon donošenja ZUPFUJ-a 2019. godine. Taj Zakon predstavlja spremnost

⁹⁰ Fremer, I., Ukraine: New Law Determines Legal Status of Indigenous People. 2021. <https://www.loc.gov/item/global-legal-monitor/2021-08-02/ukraine-new-law-determines-legal-status-of-indigenous-people/>, pristupljeno 9. rujna. 2023.

⁹¹ Vidi *supra*, str. 5., bilj. 34.

⁹² Fremer, I., *op. cit.* (bilj. 90.).

⁹³ Vijeće Europe, *op. cit.* (bilj. 11.), paras. 40.

⁹⁴ Tkachenka, Y. *et al.*, *op. cit.* (bilj. 84.), str. 160.

⁹⁵ Ustav Republike Hrvatske, Narodne novine, broj 56/1990, 135/1997, 8/1998, 113/2000, 124/2000, 28/2001, 41/2001, 55/2001, 76/2010, 85/2010, 5/2014.

Ukrajine da usuglasi svoje zakonodavstvo s međunarodno preuzetim obvezama i europskim standardima usvojenima pod okriljem Vijeća Europe. To se može vidjeti i u spremnosti Ukrajine na konstruktivni dijalog s Venecijanskom komisijom o tom pitanju, kao i u potvrđenoj kandidaturi Ukrajine za članstvo u Europskoj uniji.

Ipak, Ukrajina i dalje treba poraditi na nekim stvarima. Prvo, Ukrajina bi trebala omogućiti svim članovima nacionalnih manjina da imaju srednjoškolsku nastavu na svojim jezicima. Pravo na obrazovanje na jeziku nacionalnih manjina izrazito je važno i ta vrsta obrazovanja treba biti podržana gdje god je to moguće, a ne biti u potpunosti zabranjena. Treba maknuti i druge zapreke kad je riječ o upotrebi manjinskih jezika i izražavanju manjinskog identiteta. Kao što smo vidjeli, prema međunarodnom pravu države imaju dužnost aktivno promicati identitet nacionalnih manjina i Ukrajina svakako mora poraditi u tome području. Treba i poraditi na poboljšanju stanja romske manjine i podetničkih skupina. Ukrajina je dužna proširiti zaštitu koju nudi članovima nacionalnih manjina i na te skupine.

Ukrajina je na dobrome putu i njezin tretman nacionalnih manjina, iako svakako ima prostora za napredak, ne bi trebao biti pretjerana zapreka daljnjim integracijama s Europskom unijom, uz značajnu iznimku prava na obrazovanje na jeziku nacionalne manjine. U ovoj situaciji očita je važnost i uloga međunarodnog prava i međunarodnih tijela poput Venecijanske komisije koja su omogućila poboljšanje zaštite prava nacionalnih manjina u Ukrajini.

Sve se ovo događa u kontekstu ruske invazije na Ukrajinu započete 2022. godine. Ta činjenica je samo još jedan dodatni razlog da Ukrajina što prije zadovolji međunarodne standarde zaštite nacionalnih manjina. Ako Ukrajina uspije vratiti svoj okupirani dio teritorija, u kojem se valja naglasiti nalazi veliki dio njezina manjinskog stanovništva, prava nacionalnih manjina ponovno će biti testirana i zato je od izrazite važnosti da njihovo poštovanje bude što prije osigurano ukrajinskim zakonodavstvom i praksom državnih tijela, kao i lokalnih vlasti.

POPIS LITERATURE

Knjige:

1. Andrassy, J.; Bakotić, B.; Seršić M.; Vukas, B., Međunarodno pravo 1, Školska knjiga, Zagreb, 2010.
2. Csernicsekó, I.; Hires-László, K.; Karmacs, Z.; Laihonen, P.; Márku, A.; Máté, R.; Tóth-Orosz, E., Ukrainian language policy gone astray: The Law of Ukraine „On Supporting the Functioning of the Ukrainian Language as the State Language” (analytical overview), Termini Egyesület, Törökbálint, 2020.

3. Csernicskó, I.; Skutnabb-Kangas, T.; Toth, M., *The right to education in minority languages: Central European traditions and the case of Transcarpathia*, Autdor-Shart, Užgorod, 2019.
4. Klymlicka, W., *Multikulturano građanstvo: Liberalna teorija manjinskih prava*, Naklada Jasenski i Turk, Zagreb, 2003.
5. Lulić, M., *Domorodački narodi u međunarodnom pravu*, Pravni fakultet Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Osijek, 2015.
6. Lulić, M.; Muhvić, D., *Pravo na identitet u sustavu ljudskih prava s posebnim osvrtom na selektivnu praksu Europskog suda za ljudska prava*, Barbić, J. (ur.), Župan, M. (ur.), *Identitet u prekograničnim privatnopravnim odnosima*, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti (HAZU), Zagreb, 2021., str. 47.–76.
7. Mazur Kumrić, N., *Europski sustav zaštite prava manjina: uz poseban osvrt na Vijeće Europe i Organizaciju za sigurnost i suradnji u Europi*, Školska knjiga, Zagreb, 2017.
8. Pavlović, Š., *Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda: protokoli uz Konvenciju*, Europski sud za ljudska prava, Libertin naklada, Rijeka, 2020.
9. Vukas, B., *Etničke manjine i međunarodni odnosi*, Školska knjiga, Zagreb, 1978.
10. Vukas, B., *States, Peoples and Minorities*, *Collected Courses of the Hague Academy of International Law*, br. 231, Hag, 1991.

ČLANCI:

1. Buquicchio, G., *Venice Commission to the Council of Europe and Ukraine: The Lines of Cooperation*, *Law of Ukraine: Legal Journal*, 2012., br. 11.–12, str. 316.–318.
2. De Visser, M., *A Critical Assessment of the Role of the Venice Commission in Processes of Domestic Constitutional Reform*, *The American Journal of Comparative Law*, god. 63, br. 4, str. 963.–1008.
3. Henrard, K., 'Minorities, International Protection' (veljača 2013.) in Peters, A. (ur.), Wolfrum, R. (ur.), *Max Planck Encyclopedia of Public International Law* (online edn).
4. Krivokapić, B., *Organizacija za bezbednost i saradnju u Evropi i zaštita manjina*, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Nišu*, br. 43, 2003., str. 149.–178.
5. Mesić, M., *Europski standardi manjinske zaštite i položaj manjina u Hrvatskoj*, *Revija za sociologiju*, god. 34, br. 3.–4, 2003., str. 161.–177.
6. Raduški, N., *Položaj nacionalnih manjina u razvijenim europskim zemljama*, *Migracijske i etničke teme*, god. 24., br. 3, 2008., str. 235.–249.
7. Rukavina, B., *Poluotok Krim – geopolitički i geostrateški osvrt na prošlost, sadašnjost i budućnost*, *Forum za sigurnosne studije*, god. 6, br. 6., 2022., str. 89.–118.
8. Stavenhagen, R., *Human Rights and Peoples' Rights - The Question of Minorities*, *Mennesker og Rettigheter*, god. 5., br. 3, 1987., str. 16.–26.

9. Tkachenka, Y.; Dakhova, I.; Zazuliak, Z., The protection of the rights of national minorities and indigenous peoples in Ukraine: Theory and practice, *Access to Justice in Eastern Europe*, 2021., god. 4., br. 12, str. 146.–162.
10. Wiczanowska, H.; Lukasz, S., The Protection of the Right to Education in Minority Language: The Council of Europe's Standards, *Polish Political Science Yearbook*, god. 47., no. 4, 2018., str. 742.–751.

Izvori prava:

1. Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, *Narodne novine – Međunarodni ugovori*, broj 18/1997, 6/1999, 14/2002, 13/2003, 9/2005, 1/2006, 2/2010, 13/2017.
2. Europska povelja o regionalnim ili manjinskim jezicima, *Narodne novine – Međunarodni ugovori*, broj 18/1997.
3. Međunarodni pakt o gospodarskim, društvenim i kulturnim pravima, *Zbirka ugovora Ujedinjenih naroda*, broj 993.
4. Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima, *Zbirka ugovora Ujedinjenih naroda*, broj 999.
5. Okvirna konvencija za zaštitu nacionalnih manjina, *Narodne novine – Međunarodni ugovori*, broj 14/1997.
6. Deklaracija o pravima domorodačkih naroda, usvojena i proglašena na 61. zasjedanju Opće skupštine Ujedinjenih naroda, 2. listopada 2007. godine (Rezolucija br. 61/295).
7. Deklaracija o pravima osoba koje pripadaju nacionalnim ili etničkim, vjerskim i jezičnim manjinama, usvojena i proglašena na 47. zasjedanju Opće skupštine Ujedinjenih naroda, 18. prosinca 1992. godine (Rezolucija br. 47/135).
8. Dokument sastanka Konferencije o ljudskoj dimenziji KESS-a u Kopenhagenu, donesen od strane Organizacije za europsku sigurnost i suradnju 29. lipnja 1990.
9. Opća deklaracija o ljudskim pravima, *Narodne novine – Međunarodni ugovori*, broj 12/2009.
10. Zaključni dokument trećeg sastanka, Beč, 4. studenog 1986. do 19. siječnja 1989., donesen od strane Organizacije za europsku sigurnost i suradnju 19. siječnja 1989.
11. Deklaracija o pravima nacionalnosti Ukrajine, *Službeno glasilo Verhovne Rade Ukrajine (VRU)*, № 1771-XII.
12. Ustav Republike Hrvatske, *Narodne novine*, broj 56/1990, 135/1997, 8/1998, 113/2000, 124/2000, 28/2001, 41/2001, 55/2001, 76/2010, 85/2010, 5/2014.
13. Ustav Ukrajine, *Službeno glasilo Verhovne Rade Ukrajine (VRU)*, № 254к/96-BP.
14. Zakon Ukrajine o domorodačkim narodima Ukrajine, *Službeno glasilo Verhovne Rade Ukrajine (VRU)*, № 1616-IX.

15. Zakon Ukrajine o nacionalnim manjinama u Ukrajini, Službeno glasilo Verhovne Rade Ukrajine (VRU), № 2494-XII.
16. Zakon Ukrajine o nacionalnim manjinama (zajednicama), Službeno glasilo Verhovne Rade Ukrajine (VRU), № 2827-IX.
17. Zakon Ukrajine o obrazovanju, Službeno glasilo Verhovne Rade Ukrajine (VRU), № 2145-VIII.
18. Zakon Ukrajine o potpori funkcioniranja ukrajinskog jezika kao državnog jezika, Službeno glasilo Verhovne Rade Ukrajine (VRU), № 2704-VIII.
19. Zakon Ukrajine o principima državne jezične politike, Službeno glasilo Verhovne Rade Ukrajine (VRU), № 5029-VI.
20. Savjetodavni odbor za Okvirnu konvenciju za zaštitu nacionalnih manjina, Fourth Opinion on Ukraine – adopted on 10 March 2017, ACFC/OP/IV(2017)002.
21. Vijeće Europe, Ukraine – Opinion on the Law on national minorities, adopted by the Venice Commission at its 135th Plenary Session (Venice, 9–10 June 2023), Strasbourg: Vijeće Europe, 12. lipnja 2023., CDL-AD(2023)021
22. Vijeće Europe, Ukraine – Opinion on the Law on Supporting the Functioning of the Ukrainian Language as the State Language, adopted by the Venice Commission at its 121st Plenary Session (Venice, 6–7 December 2019), Strasbourg: Vijeće Europe, 9. prosinca 2019., CDL-AD(2019)032-e.

Sudska praksa:

1. *Burlya i drugi protiv Ukrajine*, no. 3289/10, 6. studenog 2018.
2. *Champan protiv Ujedinjene Kraljevine*, no. 27238/95, 2001-I, 18. siječnja 2001.
3. *Ciubotaru protiv Moldavije*, no. 27138/04, 27. travnja 2010.
4. *Fedorchenko i Lozenko protiv Ukrajine*, no. 387/03, 20. rujna 2012.
5. *Pastrama protiv Ukrajine*, no. 54476/14, 1. travnja 2021.
6. *Zarb Adami protiv Malte*, no. 17209/02, 2006-VIII, 20. lipnja 2006.

Mrežni izvori:

1. Csernicškó, I.; Hires-László, K.; Karmacsi, Z.; Márku, A.; Máté, R.; Tóth-Orosz, E., The Implementation of Language Rights Provisions in Ukraine from a Practical Perspective, 2022., preuzeto s ResearchGate https://www.researchgate.net/publication/360156137_The_Implementationof_Language_Rights_Provisions_in_Ukraine_from_a_Practical_Perspective, pristupljeno 9. rujna 2023.
2. Državna služba za statistiku Ukrajine, Sveukrajinski popis stanovništva iz 2001., <http://2001.ukrcensus.gov.ua/eng/>, pristupljeno 8. rujna 2023.

3. Fremer, I. Ukraine: New Law Determines Legal Status of Indigenous People. 2021., <https://www.loc.gov/item/global-legal-monitor/2021-08-02/ukraine-new-law-determines-legal-status-of-indigenous-people/>, pristupljeno 9. rujna. 2023.
4. Fremer, I. Ukraine: New Law Determines Rights and Obligations of National Minority Communities. 2023., <https://www.loc.gov/item/global-legal-monitor/2023-02-13/ukraine-new-law-determines-rights-and-obligations-of-national-minority-communities/>, pristupljeno 9. rujna 2023.
5. Jędrysiak, M.; Nieczypor, K., Ukraine: another amendment to the law on national minorities, Center for Eastern Studies (OSW), 2023., <https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/analyses/2023-12-13/ukraine-another-amendment-to-law-national-minorities>, pristupljeno 15. siječnja 2024.
6. OHCHR, The former working Group on Minorities, <https://www.ohchr.org/en/minorities/for-mer-working-group-minorities>, pristupljeno 28. listopada 2023.
7. OHCHR, United Nations Forum on Minority Issues, <https://www.ohchr.org/en/hrc-subsiary-bodies/minority-issues-forum>, pristupljeno 8. rujna 2023.

RIGHTS OF NATIONAL MINORITIES IN UKRAINE - CONFORMITY OF THE NATIONAL LEGAL SYSTEM WITH THE INTERNATIONAL LEGAL FRAMEWORK

Abstract

The rights of national minorities in Ukraine have recently come into focus due to the Russian invasion and Ukraine's aspirations towards membership in the European Union. This paper examines whether Ukraine fulfills its international legal obligations in the sphere of protection of the rights of national minorities. The first part of the paper focuses on the exposition of the relevant norms of international law adopted at the level of the United Nations and the most important regional international organizations, such as the Council of Europe and the OSCE. This is followed by an overview of selected legislation of Ukraine, in particular the Law of Ukraine on Education, the Law of Ukraine on Support for the Functioning of the Ukrainian Language as a State Language, and the Law on National Minorities (Communities). By comparing international and national legal norms, together with the opinions of the Venice Commission, a conclusion is reached about the level of rights of national minorities in Ukraine and the fulfillment of the European legal framework and set standards in that area. Finally, the specific problems of the Roma and the Ruthenian national minorities are mentioned, as well as the legislation related to the indigenous peoples of Ukraine, the aim of the paper being to round off the topic of the rights of national minorities in Ukraine. It is concluded that although Ukraine needs to work on some aspects of minority rights, especially regarding teaching in the languages of national minorities, these shortcomings should not prevent further integration of Ukraine with the European Union.

Keywords: *international law, national minorities, Ukraine, Venice Commission, Ukrainian language*